

ISDN 0000-0000-0-0

Σαβας Χριστης – Ο Αλλιωτικος
η ζωη και το εργο του

Τομος Α΄

Ρηνα Κατσελλη

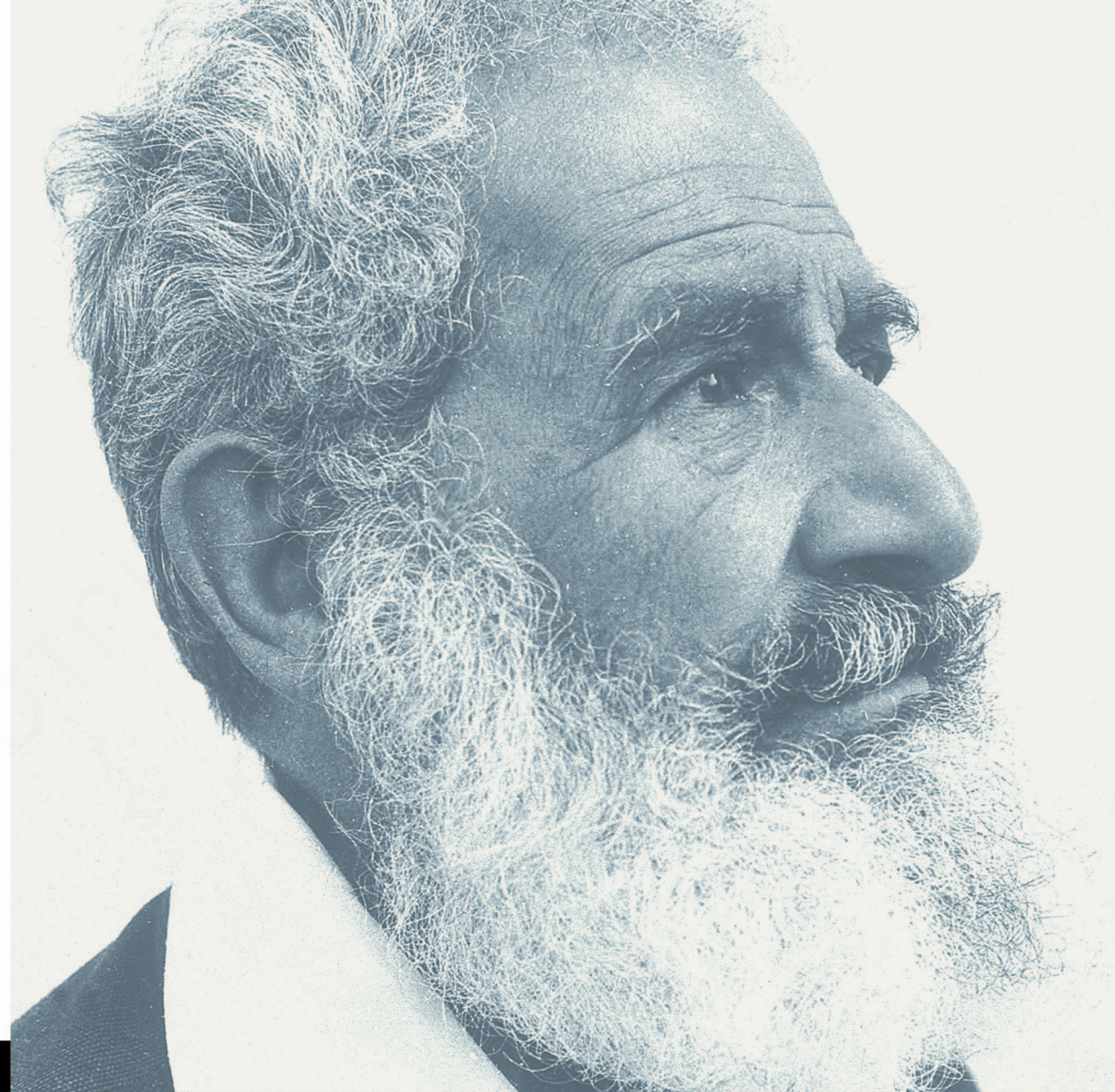
ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ ΜΑΣ

ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ ΜΑΣ

Σαβας Χριστης – Ο Αλλιωτικος
η ζωη και το εργο του

Τομος Α΄

Λαογραφικος Ομιλος Κερυνειας 2004

ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ ΜΑΣ

ΣΑΒΑΣ ΧΡΙΣΤΗΣ

Ο ΑΛΛΙΩΤΙΚΟΣ

η ζωή και το έργο του

α' τόμος

ρήνα κατσελλή

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ

2004

I.S.B.N. (τόμου): 9963 – 8363 – 4 – 8

I.S.B.N. (σειράς): 9963 – 8363 – 7 – 2

© Ρήνα Κατοελλή

Κεντρική διάθεση: *Εκδόσεις Χρυσοπολίτισσα*

Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη 27, Μακεδονίτισσα, 2400, Λευκωσία, Κύπρος

*της Κερυνειώτισσας Θεοφανώς Δ. Κυπρή
για την προσφορά και το ήθος*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΣΑΒΑ Θ. ΧΡΙΣΤΗ (σελ. 8)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (σελ. 9),

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ

ΠΡΟΠΑΤΟΡΕΣ (σελ. 11)

ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1887-1905 (σελ. 23)

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ 1905-1911 (σελ. 49)

ΣΤΟ ΔΙΧΤΥ ΤΩΝ ΘΕΩΝ 1912-1914 (σελ. 83)

ΓΟΝΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1915-1924 (σελ. 121)

ΓΟΝΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ (σελ. 163)

ΓΟΝΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ/ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ (σελ. 189)

ΓΟΝΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ - ΝΟΜΙΚΑ-ΔΥΟ ΔΙΚΕΣ (σελ. 201)

ΓΟΝΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ-ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΘΕΑΤΡΟ (σελ. 215)

ΓΟΝΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ-ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ (σελ. 241)

ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΕΡΑ 1924 (σελ. 255)

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΣΑΒΑ ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ ΧΡΙΣΤΗ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Χ" Τροουλής Χριστοδουλίδης από το Κάρμι
Σύζυγος: **Χ" Ελένη** από Μάμμαρι.

Παιδιά: ↓

Θεόδουλος- Νικόλας Βούρκος- Ρωτόκλης- Ρηγαϊνού- Κώστας-
σύζυγος: **Χ" Ελεγκού Ιωαννίδη** από **Θέρμια** | Μιχ. Μαυροϊδης- κ.λπ.

Παιδιά: ↓

Σάβας Χρίστης (28/1/1887)- Παγώνα (27/1/1889) | Πάππος ↑ Μαυρουδή Γεωργίου

Β'. ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΡΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Χ" Νικόλας Χ" Χριστοδούλου, από Αλλαγία Μ. Ασίας.

Παιδιά: ↓

Χριστόδουλος Χριστοδούλου
σύζυγος: **Kathleen de Montréal**, από Πέλαπαϊσι

Παιδιά: ↓

Χ" Γιαννάτζης Πασαπορτής - Χ" Σάββας- Γεροθανάσης- Χ" Ελένη-
β' σύζυγος **Ελληνοκύπρια**. | Χ" Μιχάλης Λιπερτάς
| Παιδιά: ↓

Παιδιά: ↓

Σάββας Ιωαννίδης* - Χ" Ελένη Χ" Γρ. Δημ. | Χ" Γ. Μιχαηλίδης - Θεοφάνης
α' σύζυγος: Παγώνα Αργυρού από **Λευκωσία**. | ↓ πατέρας
| Δ. Λιπέρτη

Παιδιά: ↓

Χ" Ελεγκού- Γιαννακός
σύζυγος: **Θεόδουλος Χ" Χριστοδουλίδης** από Κάρμι.

Παιδιά: ↓

Σάβας Χρίστης (28/1/1887)- Παγώνα Οδ. Πατσαλίδη (27/1/1889)

* Παιδί του Σάββα Ιωαννίδη από τη δεύτερη σύζυγό του ο Ηρακλής Ιωαννίδης που παντρεύτηκε τη Μαρί Αργυροπούλου και μετοίκησε στη Λευκωσία.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέσα στα πλαίσια της προσπάθειάς μου να διασώσω την ιστορική μνήμη της γενέθλιας πόλης μου Κερύνειας, ήταν πάντα η συγγραφή και μιας μονογραφίας για τον Σάβα Θ. Χρίστη. Μόνο που το θέμα με γέμιζε τόσο δέος, που το σκεφτόμουν αόριστα αποφεύγοντας να το προγραμματίσω.

Καταπιάνομαι με αυτό αναπάντεχα τούτη τη δεδομένη χρονική στιγμή για δυο λόγους. Πρώτα, γιατί αρχίζοντας να γράφω για τη θρησκευτική και πνευματική ζωή της νεότερης Κερύνειας συνειδητοποίησα πως δεν μπορούσα να κάνω τίποτε, αν δεν ήξερα τα πάντα για τον Σάβα Χρίστη, που πρωτοστάτησε σε αυτούς τους τομείς παγκύπρια, κυρίως το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα. Δεύτερο ήταν το ότι ο γιος του - συμμαθητής και φίλος - Δώρος Χρίστης-Ιγερινός αποφάσισε ξαφνικά να με αφήσει να χρησιμοποιήσω όλο το αρχείο του πατέρα του, μαζί με το υλικό που έχει μαζέψει από το πέλαγος των πληροφοριών, που υπάρχουν στις εφημερίδες και τα περιοδικά της εποχής για τον Σάβα Χρίστη. Η προθυμία του με ευκολύνει και με δυσκολεύει μαζί. Με ευκολύνει, γιατί με απαλλάσσει από το να ψάξω για λήμματα στις εφημερίδες και στα περιοδικά δεκαετιών, αλλά ταυτόχρονα με δυσκολεύει, γιατί θα πρέπει να ξεδιαλέξω το καίριο και ουσιαστικό λήμμα από το επουσιώδες και ανάξιο να αναφερτεί.

Έχω βαθιά επίγνωση πως είναι εξίσου δύσκολο να γράψεις μια καλή ζωή, όσο και να τη ζήσεις. Ο Steven Runciman έχει πει πως «*Τα βιβλία είναι πρώτα για να διαβάζονται. Δυστυχώς πολλοί δεν έχουν την ίδια γνώμη και παράγουν, αντί αναγνώσιμα βιβλία, δευτέρας τάξεως ακατέργαστο υλικό*». Έχοντας πρότυπο τον μεγάλο αυτόν βυζαντινολόγο καθηγητή και συγγραφέα, που καταφέρνει στα ιστορικά του βιβλία να συνδυάζει την επιστήμη με τη γλαφυρότητα, κάνοντας και την πιο βαρετή μελέτη του απολαυστικό ανάγνωσμα, αντιμετωπίζω και αυτή τη δυσκολία: να παραθέσω δηλαδή τη ζωή και το έργο αυτού του ανθρώπου, εκτός από πιστά, και γλαφυρά. Μόνον έτσι μπορώ να ελπίζω πως θα είναι προσιτή στα εγγόνια μου και στα εγγόνια των υπόλοιπων Κερυνειωτών, που στο κάτω κάτω σε αυτά απευθύνεται.

Πέρα από τούτα όμως θα πρέπει να διατηρήσω και τη δική μου προσωπική ακεραιότητα, να εκθέσω τα γεγονότα γυμνά, αμερόληπτα και χωρίς πάθος, όπως τα συναντώ στο αρχειακό υλικό και στη γενικότερη έρευνά μου, χωρίς καμιά πρόθεση εξύψωσης ή κολακείας, μη παρασιωπώντας ή αποκρύβοντας αρνητικές πλευρές. Η προσπάθειά μου είναι να εκθέσω όσο καλύτερα μπορώ τη ζωή και το έργο του Σάβα Θεοδούλου Χρίστη, του τόσο αλλιιώτικου, όπως θα διαπιστώσουν όσοι θελήσουν να διαβάσουν αυτό το βιβλίο.

Στο κείμενο το όνομά του δίνεται με ένα «β» (Σάβας), όπως ο ίδιος το ήθελε, και στα αυτούσια αποσπάσματα των κειμένων του διατηρείται η ορθογραφία του, χαρακτηριστική της εποχής των πρωτοπόρων δημοτικιστών στην Κύπρο.* Επιπρόσθετα το πατρογονικό χωριό αναφέρεται ως «Πέλαπαϊσι», όπως το αποκαλούσαν οι ιθαγενείς Έλληνες κάτοικοί του, γραφή που ακολουθώ γενικά σε όλο το βιβλίο..

Τελειώνοντας, θέλω να εκφράσω βαθιά ευγνωμοσύνη στον Δώρο Χρίστη-Ιγερινό που, εκτός από το πολύτιμο αρχειακό του υλικό, χάρηκα μαζί του πολλές ώρες αгаστικής συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων.

Δεν παραλείπω να σημειώσω πως οποιαδήποτε λάθη του βιβλίου βαραίνουν αποκλειστικά εμένα, αν και η φιλόλογος ερευνήτρια Θεοφανώ Κυπρή για άλλη μια φορά είχε τη μεγαλοψυχία να μου συμπαρασταθεί πολύτιμη σύμβουλος κάνοντας παράλληλα και όλες τις ορθογραφικές και γραμματικές διορθώσεις. Για τούτο την ευγνωμονώ και την ευχαριστώ άλλη μια φορά.

Ρήνα Κατσελλή
Προσφυγιά 17/1/2003

*Τις πρώτες δεκαετίες η γραφή του ήταν περισσότερο ακραία και ιδιότυπη. Καταργούσε γενικά το τελικό "ν", κατασκεύαζε δικές του λέξεις (χρησιμοποιώντας όχι λίγες φορές εκφράσεις από το κυπριακό ιδίωμα) και άλλαζε αυθαίρετα την ορθογραφία πολλών λέξεων με πρώτο και καλύτερο το όνομά του που το έγραφε με ένα βήτα, Σάβας.